

Sygn. akt IV Ca 1096/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 grudnia 2021 r.

Sąd Okręgowy Warszawa – Praga w Warszawie IV Wydział Cywilny – Odwoławczy

w składzie następującym: Przewodniczący – sędzia Michał Marcysiak

Protokolant – protokolant sądowy-stażysta Agata Konowrocka

po rozpoznaniu w dniu 15 grudnia 2021 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w B.

przeciwko W. W. (poprzednio S.)

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi – Północ w Warszawie

z dnia 22 listopada 2018 r. sygn. II C 1828/18

oddala apelację.

M. Marcysiak

Sygn. IV Ca 1096/19

UZASADNIENIE

Apelacja powoda była bezzasadna.

Sąd Okręgowy podziela poczynione przez Sąd Rejonowy ustalenia faktyczne i przyjmuje je za własne. Trafnie też Sąd Rejonowy stwierdził, że w świetle ustalonych przezeń faktów powództwo nie mogło zostać uwzględnione, aczkolwiek w ocenie w Sądzie Okręgowym inaczej należy uzasadnić odmowę jego uwzględnienia.

Aby to wyjaśnić zacząć należy od tego, że do istoty niniejszej sprawy należało zbadanie, czy powodowi przysługuje wierzytelność wywodzona z weksla złożonego przy pozwie, jako że powództwo wywodzone było jedynie z tego weksla, a nie ze stosunku podstawowego na zabezpieczenie którego został on wystawiony, co powód podkreślał także w apelacji.

Wobec powyższego wskazać należy, że weksel własny jest papierem wartościowym sporządzonym w formie określonej ściśle przez ustawę z dnia 28 kwietnia 1936 r. Prawo wekslowe (tekst jednolity Dz. U. z 2016 r., poz. 160), zawierającym bezwarunkowe przyrzeczenie wystawcy weksla do zapłacenia określonej sumy pieniężnej we wskazanym miejscu i czasie i stwarzający bezwarunkową odpowiedzialność wystawcy weksla i innych osób na nim podpisanych. Zobowiązanie wystawcy weksla ma przy tym, co do zasady, charakter abstrakcyjny. Ustawowe elementy weksla własnego określa art. 101 Prawa wekslowego. Złożony przez powoda weksel posiada wszystkie te cechy. Weksel ten wystawiony został jednak jako niezupełny (tzw. weksel in blanco), w celu zabezpieczenia wierzytelności powoda z umowy pożyczki nr (...) z dnia 11 kwietnia 2017 r. zawartej z pozwaną, co wynikało chociażby z dokumentu

wypowiedzenia tej umowy dołączonego do pozwu. Taki weksel jest ściśle związany z dodatkową umową zawartą między wystawcą, a remitentem weksla, będącą umową pozawekslową, która wskazuje kiedy i w jaki sposób weksel może być wypełniony. Tym samym uznaje się, że weksel in blanco nie posiada charakteru abstrakcyjnego, a więc umieszczenie przez wystawcę podpisu na wekslu nie stanowi w tym przypadku wyłącznej przyczyny i podstawy zobowiązania wekslowego, a samo zobowiązanie wekslowe nie jest oderwane od stosunku podstawowego. Dlatego też wystawca weksla może bronić się w procesie wytoczonym mu przez remitenta zarzutami wynikającymi ze stosunku podstawowego. Przedmiotem rozstrzygnięcia sądu jest jednak nadal roszczenie wywodzone z weksla, a nie ze stosunku podstawowego, na zabezpieczenie którego weksel został wystawiony. Wystawienie i wręczenie wierzycielowi weksla gwarancyjnego ma bowiem na celu to, aby wierzyciel, w razie niezaspokojenia go w umówionym terminie płatności, miał prawo skarżyć dłużnika na podstawie wręzonego mu weksla, zamiast na podstawie zasadniczego zobowiązania. Zarzuty dotyczące samego stosunku podstawowego mogą być natomiast podnoszone w ramach rozpoznawania żądania opartego jedynie na płaszczyźnie wekslowej, a sąd, o tyle tylko sięga do łączącego strony stosunku podstawowego, o ile bada zgodność wypełnienia weksla in blanco z porozumieniem wekslowym. Wyrok uwzględniający takie powództwo jest wyrokiem odnoszącym się do roszczenia wekslowego, chyba że (np. wskutek wykazania w toku procesu, że roszczenie wekslowe nie istnieje) powód zmieni podstawę faktyczną swego żądania, do czego w toku niniejszego postępowania nie doszło. Ponadto, jak jednolicie przyjmuje się w orzecznictwie sądów powszechnych oraz Sądu Najwyższego, w procesie wekslowym dowód przeciwny, a więc nieistnienia wierzytelności ze stosunku podstawowego, zostaje przerzucony na pozwanego, a to w związku z domniemaniem istnienia tej wierzytelności, które powstaje na skutek wystawienia i wydania weksla. W typowym procesie wekslowym powód nie jest zatem zobligowany do wykazania zasadności dochodzonego roszczenia na płaszczyźnie umowy łączącej strony (por. np. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 1967 r., sygn. III CZP 19/66, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 października 2010 r. w sprawie IV CSK 109/10, wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 29 lipca 2016 r., sygn. I ACa 126/16 oraz z dnia 16 marca 2016 r., sygn. akt I ACa 510/15, wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 8 listopada 2013 r. w sprawie I ACa 114/13). Ta wierzytelność nie jest bowiem przedmiotem takiego procesu.

Powyższe reguły obowiązujące w typowym procesie wekslowym ulegają jednak istotnym modyfikacjom w procesie, w którym powód – przedsiębiorca, dochodzi od pozwanego – konsumenta zapłaty z weksla wystawionego in blanco w celu zabezpieczenia wierzytelności wynikającej z umowy o kredyt konsumencki (tj. umowy, o której mowa w art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim tekst jednolity Dz.U. z 2018 r., poz. 993). W ocenie Sądu Okręgowego Sąd Rejonowy trafnie to zauważył, mimo że w dacie wydania zaskarżonego wyroku brak było orzecznictwa sądowego, w tym orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, jednoznacznie przesądzającego tę kwestię.

Jak bowiem wywiódł Trybunał Sprawiedliwości UE w punkcie 1. wyroku wydanego dopiero dnia 7 listopada 2019 r. sygn. C – 419/18 artykuł 1 ust. 1, art. 3 ust. 1, art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie przepisom krajowym, które w celu zabezpieczenia zapłaty wierzytelności wynikającej z umowy o kredyt konsumencki zawartej między przedsiębiorcą, a konsumentem umożliwiają określenie w tej umowie zobowiązania kredytobiorcy do wystawienia weksla własnego in blanco i które uzależniają zgodność z prawem wystawienia takiego weksla własnego od uprzedniego zawarcia porozumienia wekslowego określającego warunki, na jakich taki weksel może zostać uzupełniony, z zastrzeżeniem – czego zbadanie należy do sądu krajowego – że postanowienie to i to porozumienie są zgodne z art. 3 i 5 tej dyrektywy oraz art. 10 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz. Urz. UE.L z 2008 r., Nr 133, s. 66).

W świetle przekonujących argumentów przytoczonych w tym wyroku Sąd Okręgowy podziela zajęte w nim stanowisko. W konsekwencji uznać należało, że w niniejszej sprawie należało, w pierwszej kolejności, z urzędu zbadać ewentualny niedozwolony charakter postanowienia umownego zobowiązującego pozwaną do wystawienia weksla in blanco, jak i porozumienia wekslowego, gdyż wątpliwości w tym względzie niewątpliwie istnieją, jako że wyżej przywołany wyrok

Trybunału Sprawiedliwości UE został wydany w sprawie wytoczonej przez powoda (...) S.A. z siedzibą w B.) w oparciu o analogiczną do niniejszej sprawy podstawę faktyczną.

Oceny tej Sąd Rejonowy nie mógł przeprowadzić, mimo że z urzędu podjął czynności, które miały na celu ustalenie zarówno treści umowy pożyczki zabezpieczonej złożonym do akt wekslem, jak i umowy pozawekslowej regulującej zasady na jakich powód był uprawniony do wypełnienia tego weksla (dokumenty te nie zostały złożone przy pozwie). Zarządzeniem z dnia 12 października 2018 r. sędzia przewodniczący w Sądzie Rejonowym zobowiązał bowiem pełnomocnika powoda do złożenia w terminie tygodnia tych dokumentów. Zobowiązanie to doreczone zostało pełnomocnikowi powoda w dniu 26 października 2018 r. i wykonane zostało dopiero w dniu 19 listopada 2018 r. – w tym dniu nadane zostało do Sądu Rejonowego pismo pełnomocnika powoda z dnia 16 listopada 2018 r. zawierające odpisy tych dokumentów, a 21 listopada 2018 r., a więc dzień przed rozprawą, po której zapadł zaskarżony wyrok, pismo to wpłynęło do Sądu Rejonowego. Nie zostało ono jednak przed rozprawą podłożone do akt, w związku z czym Sąd Rejonowy nie dysponował przedmiotowymi dokumentami wydając zaskarżony wyrok. Na obecnym etapie postępowania kwestia istnienia podstaw do uwzględnienia wniosku o przywrócenie terminu do złożenia tego pisma, jest jednak bez znaczenia, albowiem, także na etapie postępowania apelacyjnego, Sąd Okręgowy miał obowiązek dokonać z urzędu oceny tego, czy postanowienia umowne zobowiązujące pozwaną do wystawienia weksla gwarancyjnego oraz postanowienia porozumienia wekslowego, z których wynika uprawnienie do wypełnienia tego weksla, są zgodne z art. 3 i 5 tej dyrektywy oraz art. 10 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG. Trybunał Sprawiedliwości UE w punkcie 78. powołanego wyżej wyroku z 7 listopada 2019 r., z odwołaniem się do utrwalonego orzecznictwa, wskazał bowiem, że sądy krajowe mają obowiązek zbadania z urzędu, czy postanowienia uzgodnione między stronami mają nieuczciwy charakter, pozostawiając, w razie potrzeby bez stosowania wszelkie przepisy krajowe lub orzecznictwo, które są sprzeczne z takim badaniem (zob. podobnie wyroki: z dnia 4 czerwca 2009 r., Pannon GSM, C#243/08, EU:C:2009:350, pkt 32,34,35; z dnia 14 czerwca 2012 r., Banco Español de Crédito, C#618/10, EU:C:2012:349, pkt 42i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 18 lutego 2016 r., Finanzmadrid EFC, C#49/14, EU:C:2016:98, pkt 46).

Sąd Okręgowy z urzędu zatem rozważał ewentualny niedozwolony charakter umowy pożyczki w zakresie w jakim zobowiązywała ona do zabezpieczenia jej wekslem własnym in blanco oraz porozumienia wekslowego, tj. w szczególności badał to, czy ich postanowienia wypełniały wymóg przejrzystości wynikający z art. 5 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. UE. L z 1993 r., Nr 95, s. 29), a więc czy pozwana otrzymała wszystkie informacje, które mogły mieć wpływ na zakres jej obowiązków i umożliwić jej, w szczególności, ocenę konsekwencji proceduralnych zabezpieczenia roszczeń wynikających z umowy kredytu konsumenckiego w drodze weksla własnego in blanco oraz możliwości późniejszego dochodzenia przez powoda wierzytelności wyłącznie na podstawie tego weksla.

Postanowienie umowne jest sprzeczne z dobrymi obyczajami w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., jeżeli kontrahent konsumenta, traktujący go w sposób sprawiedliwy, słuszny i uwzględniający jego prawnie uzasadnione roszczenia, nie mógłby racjonalnie spodziewać się, iż konsument ten przyjąłby takie postanowienie w drodze negocjacji indywidualnych. Zaś w celu ustalenia, czy klauzula znacząco narusza interesy konsumenta, trzeba w szczególności wziąć pod uwagę, czy pogarsza ona jego położenie prawne w stosunku do tego, które – w braku umownej regulacji – wynikałoby z przepisów prawa, w tym dyspozytywnych. Rażące naruszenie interesów konsumenta oznacza nieusprawiedliwioną dysproporcję, na niekorzyść konsumenta praw i obowiązków wynikających z umowy, skutkujące niekorzystnym ukształtowaniem jego sytuacji ekonomicznej oraz jego nierzetelne traktowanie (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2006 r., I CK 297/05, niepubl., z dnia 15 stycznia 2016 r., I CSK 125/15, OSNC - ZD 2017, nr 1, poz. 9; z dnia 27 listopada 2015 r., I CSK 945/14, niepubl., z dnia 30 września 2015 r., I CSK 800/14, niepubl., z dnia 29 sierpnia 2013 r. I CSK 660/12, niepubl.).

Jak wynika z przywołanego wyżej wyroku Trybunału Sprawiedliwości UE, należy mieć ponadto na uwadze, że ocena potencjalnego nieuczciwego charakteru postanowienia umownego zobowiązującego pozwanego do wystawienia

weksla in blanco, jak i porozumienia wekslowego, przeprowadzana na podstawie art. 385¹ k.c., powinna uwzględniać, w szczególności, wymóg przejrzystości wyrażony w art. 5 dyrektywy 93/13 (implementowany w art. 385 § 2 i art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c.). Zgodnie bowiem z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości poinformowanie przed zawarciem umowy o warunkach umownych i ich skutkach ma fundamentalne znaczenie dla konsumenta. To w szczególności na podstawie tych informacji konsument podejmuje decyzję, czy zamierza związać się warunkami sformułowanymi uprzednio przez przedsiębiorcę (wyrok z dnia 21 grudnia 2016 r., Gutiérrez Naranjo i in., C#154/15, C#307/15 i C#308/15, EU:C:2016:980, pkt 50 i przytoczone tam orzecznictwo). Jak trafnie wywiódł Trybunał Sprawiedliwości w punkcie 58. wyżej przywołanego wyroku z 7 listopada 2019 r., dokonując tej oceny, sąd krajowy powinien w szczególności ustalić, czy konsument otrzymał wszystkie informacje, które mogą mieć wpływ na zakres jego obowiązków i umożliwić mu, w szczególności, ocenę konsekwencji proceduralnych zabezpieczenia roszczeń wynikających z umowy kredytu konsumenckiego w drodze weksla własnego in blanco oraz możliwości późniejszego dochodzenia wierzytelności wyłącznie na podstawie tego weksla. Dodać należy, że oceny czy postanowienie umowne jest niedozwolone należy dokonywać według stanu na chwilę zawarcia umowy (co do tej kwestii por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17 i tam przywoływane orzecznictwo krajowe i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej).

Treść zarówno umowy pożyczki zabezpieczonej wekslem, jak i porozumienia wekslowego (wynikającego z deklaracji wekslowej) jest już na etapie postępowania apelacyjnego znana. Co więcej, wobec treści uzasadnienia zaskarżonego wyroku powód winien mieć wiedzę, że w niniejszej sprawie z urzędu badany jest stosunek podstawowy na zabezpieczenie którego wystawiony został weksel gwarancyjny – w celu stwierdzenia, czy nie zawiera on niedozwolonych postanowień umownych. Co więcej, po wniesieniu apelacji, ale jeszcze na długo przed jej rozpoznaniem, wydany został przez Trybunał Sprawiedliwości UE wskazany wyżej wyrok z 7 listopada 2019 r., w sprawie analogicznej do niniejszej, w której (...) S.A również występowała w charakterze strony powodowej. Zatem powódka winna była liczyć się z tym, że Sąd Okręgowy dokona z urzędu badania niedozwolonego charakteru postanowień umowy pożyczki i porozumienia wekslowego i zawnioskować wszelkie dowody, które świadczyłyby o tym, że takiego charakteru postanowienia te nie miały. Co więcej, w celu rozpoznania apelacji została w niniejszej sprawie wyznaczona rozprawa, na którą jednak nikt w imieniu powoda się nie stawił. W związku z tym ocenę niedozwolonego charakteru postanowień umowy pożyczki i porozumienia wekslowego Sąd Okręgowy przeprowadził wyłącznie w oparciu o treść tych dokumentów.

W ich świetle nie można stwierdzić, aby przekazano pozwanej, do czasu zawarcia umowy pożyczki, informacje pozwalające na ocenę konsekwencji proceduralnych zabezpieczenia roszczeń wynikających z umowy kredytu konsumenckiego w drodze weksla własnego in blanco oraz możliwości późniejszego dochodzenia wierzytelności wyłącznie na podstawie tego weksla. Powód nie powoływał się również na przekazanie tych informacji pozwanej w inny sposób. Pozwana nie została zatem pouczona o, objaśnionym już wyżej, rozkładzie ciężaru dowodu w procesie wekslowym, a więc o tym, że to pozwany ma obowiązek udowodnić, że weksel został wypełniony niezgodnie z porozumieniem wekslowym, ewentualnie, że suma wpisana przez powoda w wekslu nie należy mu się w całości albo w części z innych przyczyn. Nie ma tam również informacji o podstawowych przepisach regulujących postępowanie nakazowe, które mogą w poważny sposób utrudnić konsumentowi obronę przed roszczeniami przedsiębiorcy (brak automatycznego upadku nakazu zapłaty w razie wniesienia zarzutów – art. 491 § 1 k.p.c. w zw. z art. 496 k.p.c., prekluzja twierdzeń i dowodów – art. 493 § 1 k.p.c., ograniczenie możliwości dokonania potrącenia - art. 493 § 3 k.p.c., wyłączenie powództwa wzajemnego – art. 493 § 4 k.p.c.), a nawet być podstawą wyegzekwowania od niego sumy wekslowej przed rozpoznaniem zarzutów (natychmiastowa wykonalność nakazu zapłaty wydanego na podstawie weksla – art. 492 § 3 k.p.c.). W końcu nie ma również informacji o konieczności uiszczenia opłaty sądowej od zarzutów i o jej wysokości – jako warunku rozpoznania zarzutów. Brak tych informacji, zdaniem Sądu Okręgowego, uniemożliwiał pozwanej, jako konsumentowi, rzetelną ocenę konsekwencji proceduralnych zabezpieczenia roszczeń z umowy pożyczki wekslem in blanco. W ocenie Sądu Okręgowego powód nie mógłby racjonalnie spodziewać się, iż pozwana przyjąłaby postanowienia dotyczące zabezpieczenia wekslowego i treść porozumienia wekslowego w drodze negocjacji indywidualnych, gdyby dysponowała tymi informacjami. Całość tychże postanowień umownych dotyczących zabezpieczenia wekslowego niewątpliwie wywołuje również

nieusprawiedliwioną dysproporcję uprawnień pozwanej, względem uprawnień powoda w takim procesie. Jest tak przede wszystkim z uwagi na przerzucenie w procesie wekslowym na konsumenta ciężaru dowodu niezgodności między sumą wekslową, a rzeczywistą wysokością zobowiązania konsumenta wynikającego z umowy pożyczki w połączeniu z uprawnieniem przedsiębiorcy do wyegzekwowania całości sumy wekslowej jeszcze przed rozpoznaniem zarzutów konsumenta (art. 492 § 3 k.p.c.).

Z tych przyczyn należało uznać, że postanowienie zawarte w punkcie 3 ust. 1 ppkt a) umowy pożyczki w zw. z punktem 3 ust. 2 tej umowy – w zakresie w jakim zobowiązywało pozwaną do wystawienia i przekazania powodowi weksła własnego in blanco nie na zlecenie wraz z deklaracją wekslową nie jest wiążące dla pozwanej – stosownie do art. 385¹ § 1 k.c. Również porozumienie wekslowe odzwierciedlone w treści deklaracji wekslowej nie jest dla pozwanej wiążące, w zakresie w jakim upoważniało powoda do wypełnienia tego weksła na sumę odpowiadającą jej zadłużeniu z tytułu umowy pożyczki z dnia 11 kwietnia 2017 r. Postanowienia te kształtują obowiązki pozwanej w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszają jej interesy z przyczyn wyżej już wskazanych. Jako że postanowienia te odnoszą się do zabezpieczenia roszczeń powoda wynikających z umowy pożyczki, a także sposobu realizacji tego zabezpieczenia, nie dotyczą one głównych świadczeń stron wynikających z tej umowy i badanie ich niedozwolonego charakteru jest dopuszczalne (zdanie drugie art. 385¹ § 1 k.c.). Skoro postanowienia te są niewiążące dla pozwanej, to w konsekwencji należało uznać, że powód nie miał skutecznego, względem pozwanej, uprawnienia do wypełnienia weksła in blanco, co na gruncie niniejszego procesu wekslowego winno skutkować oddaleniem powództwa. Z tych przyczyn zaskarżony wyrok należało uznać za prawidłowy.

Nie mogły zatem odnieść żadnego skutku procesowego zarzuty zawarte w apelacji. Co do zasady, jak wynika z powyższych wywodów, podzielić należy bowiem stanowisko powoda, że w procesie wekslowym to na pozwanym spoczywa ciężar udowodnienia nieistnienia zobowiązania zabezpieczonego wekslem gwarancyjnym lub niezgodności wypełnienia go z deklaracją wekslową, ewentualnie nieistnienia uprawnienia do wypełnienia tego weksła. Jednak jeśli pozwanym w takim procesie jest konsument, niezbędne jest przedstawienie wraz z pozwem umowy, z której wynika roszczenie zabezpieczone wekslem, wraz z deklaracją wekslową, w celu umożliwienia sądowi dokonania z urzędu oceny w przedmiocie ewentualnego niedozwolonego charakteru postanowień tej umowy i porozumienia wekslowego zobowiązujących konsumenta do ustanowienia takiego zabezpieczenia i upoważniającego powoda do wypełnienia tego weksła.

Na marginesie zwrócić należy uwagę, że aktualnie obowiązek przedstawienia tych dokumentów już przy pozwie, w którym zawarty został wniosek o wydanie z weksła nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, wynika z art. 485 § 2 zdanie trzecie k.p.c. – skutek nowelizacji tego przepisu ustawą z dnia 11 sierpnia 2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2021 r. poz. 1655), która weszła w życie w dniu 24 września 2021 r.

Z tych względów apelacja powoda została na podstawie art. 385 k.p.c. oddalona w całości.